DEVETSTOTA GODIŠNJICA KREŠIMIROVE POVELJE

Godine 1069. stolujući u svom kraljevskom gradu Ninu, u prisutnosti cijelog svog sjajnog dvora, banova, knezova, biskupa, opata, zapovjednika vojske i mornarice, pred golemim mnoštvom naroda, izdao je hrvatski kralj Petar Krešimir IV benediktinskom samostanu svetog Krševana u Zadru ispravu, kojom tom samostanu, ističući, da mu je »svemogući Bog na kopnu i na moru proširio kraljevstvo«, poklanja »naš vlastiti otok, koji se nalazi u našem dalmatinskom moru, a naziva se Maun«.

Prvi je to put što jedan hrvatski kralj naziva Jadransko more »naše dalmatinsko more« ističući time da to more pripada Hrvatskoj državi, koju je on, Krešimir, njezin kralj, proširio na kopnu i na moru.

Hrvatska država Krešimirova vremena nije bila neka nova tvorevina. Ona je u Krešimirovo doba već preko 250 godina postojala kao potpuno uređena i sređena država, sa svojom uređenom vojskom i mornaricom, sa svojim kraljevskim dvorom, sa sređenom državnom administracijom, s uređenim odnosima sa svojim susjedima, s određenim odnosima s Bizantinskim Carevima, sa sasvim jasnim odnosima prema papama i Veneciji, sa riješenim pitanjem svoga gospodstva na Jadranskom moru.

Pred Petrom Krešimirom IV stajala je već duga i burna, ali i sređena gotovo trostoljećna povijest hrvatske države: borbe na moru s Mlečanima i Arapima, borbe na kopnu sa često neobuzdanim banovima i knezovima, borbe protiv decentralističkih plemena, čuvanje hrvatskog teritorija od naroda koji su nadirali s kopna ili s mora. S druge strane, bilo je to vrijeme izgradnje hrvatske države, formiranja njezine vojske i mornarice, učvršćivanja njezina unutrašnjeg uređenja, prilagođavanja mjesnim i međuplemenskim prilikama, povezivanja sela i gradova, crkve i države, plemenskog uređenja i feudalizma.

Za ta tri stoljeća doživio je hrvatski narod mnogo toga, dobra i zla, uspjeha i neuspjeha, poniženja i slave. Godine 852. napisana je prva nama poznata povelja hrvatskoga kneza Trpimira, datirana u kneževoj rezidenciji u Bihaćima, a iz toga je vremena i natpis kneza Trpimira. Preko dvije stotine godina je bilo prošlo od vremena kada su Hrvati, kojima je na čelo stajao knez Mislav, u Svetom Martinu Poljičkom godine 839. sklopili mir s mletačkim duždem Petrom Trandenikom, a s neretljanskim knezom Družakom na jednom od današnjih srednjodalmatinskih otoka. Iduće je godine, 840, u novom sukobu dužd Trandenik poražen od Ljudita, i Mlečani odbačeni iz hrvatskih voda.

Deveto je stoljeće vrijeme hrvatskog gospodovanja Jadranskim morem. Tada je u sedmom desetljeću gospodovao Jadranom hrvatski knez Domagoj, »najgori slavenski (hrvatski) vojvoda«, kako su ga Mlečani nazivali, kome se je tada najmoćniji suveren Zapada, papa, obraćao tražeći da smiri prilike na Jadranskome moru.

Vrlo su nam dobro poznate prilike na Jadranskome moru i u hrvatskoj državi u desetom stoljeću, jer ih je opisao tadanji bizantski car Konstantin Porfirogenet (od. 912. do 952. god.), koji je za tadanju hrvatsku državu zabilježio i ovo: »Krštena Hrvatska može postaviti šezdeset hiljada konjanika, sto hiljada pješaka, osamdeset sagina i stotinu kondura. Na saginama je četrdeset ljudi, a na kondurama dvadeset, a na manjim kondurama deset. Ovu je veliku snagu imala Hrvatska do vladanja Krešimirova.« Te nam brojke neosporivo prikazuju tadanju vojnu snagu Hrvatske. Međutim, isti car pisac kaže i ovo: »Ni sagine ni kondure Hrvata ne polaze u rat bilo protiv koga, osim ako neko njih napadne, nego s ovakvim lađama idu hrvatski trgovci u luke ploveći od mjesta do mjesta po neretljanskom kraju i po dalmatinskom zaljevu i sve do Venecije.«

To je vrijeme kada je dužd Petar Kandiano III godine 946. poslao veliku flotu od 33 gumbarije na Neretljane, koji su nastavali kraj između Cetine i Neretve i na otocima, ali se ta flota morala vratiti bez uspjeha. Ni nova mletačka ekspedicija na Neretljane u istoj snazi brodovlja nije uspjela, jer je naišla na mnogo jaču pomorsku snagu u našim krajevima. Mlečani su bili prisiljeni da i Neretljanima plaćaju danak za slobodnu plovidbu po Jadranu, kakvu su plaćali Hrvatima od vremena kneza Domagoja.

Došla je i kobna godina 1000, kada je veliki mletački dužd Petar II Orseolo, osnivač prave venecijanske države, sasvim i od svakoga nezavisne Venecije, zabranio 996. god. da se Hrvatima i Neretljanima pošalje »uobičajeni danak«. Bilo je to vrijeme teških dinastičkih svađa unutar hrvatske države, i mudri je Orseolo znao da to iskoristi, pošto je prethodno ishodio od bizantskog cara Vasilija dozvolu da preuzme dalmatinske gradove.

Za ta tri stoljeća doživio je hrvatski narod mnogo toga, dobra i gradova od strane Venecije nije nikakav poraz Hrvata, jer su ti gradovi sve do tada bili stalno bizantski, a ukoliko su njima upravljali hrvatski knezovi i kraljevi, činili su to samo kao carski prokonzuli. Ali je Orseolo tada zaposjeo i hrvatske gradove Biograd kraj Zadra, otok Vrgadu, Hvar, Korčulu i Lastovo. Bilo je to teško doba za tadašnju hrvatsku državu, a napose za njezinu dominaciju na obalama Jadranskoga mora. Žestoka akcija Hrvata protiv tadanje mletačke vlasti na našoj obali, uspjela je da te gradove i otoke Mlečanima oduzme.

Tada je došao na hrvatsko prijestolje kraj Petar Krešimir IV, koji je postavio sebi za zadatak da svu obalu i sve gradove na njoj obuhvati u svojoj državi i da on bude njezin gospodar i na kraju i na moru. Romanski gradovi Rab, Cres i Osor, Zadar, Trogir, Split, tj. bizantska Dalmacija trebali su biti unutar hrvatske države, i cijela obala od Raše u Istri sve do Neretve i otoci pred njom isto tako unutar Hrvatske. Pametnom i ustrajnom svojom diplomatskom politikom on je u tome i uspio i proglasio se »kraljem Hrvatske i Dalmacije«.

Povelja koju je 1069. god. Petar Krešimir IV izdao u Ninu dokaz je te snažne Hrvatske, proširene »na kopnu i na moru«.

Stolni kraljevski grad Hrvatske Nin, u kojemu je još krajem VIII ili početkom IX st. stolovao knez Višeslav, a iza njega povremeno boravili i drugi hrvatski knezovi i kraljevi, nasljednik rimskoga municipija Aenona, kojega ostatke sjajnih građevina još danas u Ninu vidimo, grad ukrašen lijepim kipovima, od kojih su nam se sačuvala četiri golema, grad u kojem su hrvatski knezovi i kraljevi gradili crkve, koje su ponos Hrvata, nije prestao živjeti ni poslije onoga vremena kada su kraljeve narodne dinastije naslijedili Arpadovci i ostali hrvatsko-ugarski kraljevi XII, XIII, XIV i XV stoljeća.

Nin je, istina, prestao biti onaj Nin iz doba hrvatskih knezova i kraljeva, biskupa Grgura i njegovih predšasnika, ali je ostao autonomna komuna sa svojim pravima i uredbama.

Takav je prešao i pod gospodstvo Venecije kada ga je zajedno sa Zadrom i ostalom Dalmacijom njoj prodao kralj tuđinac Ladislav Napuljski godine 1409.

Nin je od svih hrvatskih stolnih gradova najizrazitiji centar stare hrvatske države, simbol naše državne samostalnosti za puna tri stoljeća, grad u kojemu je kralj Petar Krešimir IV nazvao Jadransko more »naše more«. Takav je on ostao u svijesti našeg naroda kroz stoljeća.

Danas je Nin u našoj socijalističkoj Jugoslaviji, i kada slavimo 900 godina od velikog dana izdavanja ove povelje, to je svečanost svih jugoslavenskih naroda, jer je Nin sastavni dio nove Jugoslavije, koja s Ninom treba biti svjesna da je Krešimirovo »naše more« sada zauvijek naše more.

Grga NOVAK